

خطبه رسول الله در جمعه آخر ماه شعبان

در خطبه‌ای که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در جمعه آخر ماه شعبان قرائت فرمودند مردم را اندرز دادند که این ماه (رمضان) ماه پربرکت و رحمت است، ماه مغفرت و دعا و اجابت است، ماه نماز، ماه قرائت قرآن، ماه صدقه و صلۀ رحم و ایثار است، ماه ادای فرائض و روزه و انفاق، و بهار آموزش و تخفیف بر زبردست و رحم بر صغیر و احترام و توقیر کبیر؛ مفصلاً بیاناتی فرمودند. و مفادش آنستکه مؤمن در شهر رمضان نه تنها از آداب‌هایی که فقهاء در کتب عملیه ذکر می‌کنند باید اجتناب ورزد بلکه در این ماه رحمت باید با شرار و وجود خود جلب رحمت کند، خشوع و خضوع داشته باشد، همیشه به ذکر خدا اشتغال ورزد، در هر امری که او را به خدا نزدیک کند سبقت گیرد، و از هر چیزی که او را از خدا دور کند بگریزد، به آنچه خدا امر کرده عمل کند و از آنچه نهی فرموده اجتناب ورزد، از هر چه دیدنش را حرام فرموده چشم ببندد و به هر چه شنیدنش را ممنوع کرده گوش ندهد.

و خلاصه با بیانات خود در این خطبه آن صراط مستقیمی که اقصی فاصله بین انسان و خداست را تشریح کردند. امیرالمؤمنین علیه السلام که این روایت را بیان می‌کنند می‌گویند: در پایان خطبه برخاستم و عرض کردم: **يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ؟ فَقَالَ: يَا أَبَا الْحَسَنِ! أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْوَرَعُ عَنِ مَحَارِمِ اللَّهِ.**

«ای رسول خدا بهترین اعمال در این ماه چیست؟ رسول خدا فرمود: ای ابوالحسن! بهترین اعمال در این ماه اجتناب از گناهان است.»

ثُمَّ بَكَى، فَقُلْتُ: مَا يُبْكِيكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: ابْكِي لِمَا يُسْتَحَلُّ مِنْكَ فِي هَذَا الشَّهْرِ؛ كَاتِبِي بِكَ وَأَنْتِ تُصَلِّي لِرَبِّكَ وَقَدْ اتَّبَعْتَ أَشَقِي الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، شَقِيقُ عَاقِرٍ تَاقَةٍ تُمُودُ؛

فَضْرَبَكَ صَرْبَةً عَلَيَّ قَرْبِكَ فَخَضِبْتَ مِنْهَا لِحْيَتَكَ.

«سپس رسول خدا گریه کرد. عرض کردم ای پیامبر خدا علت گریه شما چیست؟ فرمود: گریه می‌کنم برای آن حادثه عظیمی که در این ماه بر تو فرود آید و خون ترا حلال کند.

مثل اینکه من می‌بینم که تو در حال نماز و مناجات با پروردگارت هستی، در این حال شقی‌ترین اولین و آخرین، هم دوش و هم‌ردیف پی‌کننده ناقه صالح برانگیزد و چنان ضربتی بر مغز سر تو فرود کند که از آن ضربت محاسنت به خون خضاب شود.»

فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! فِي سَلَامَةٍ مِنْ دِينِي؟ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: فِي سَلَامَةٍ مِنْ دِينِكَ.

«عرض کردم: ای پیغمبر خدا؟ آیا در آن حال دین من سالم خواهد بود؟ فرمود: که درود خدا بر او و آلش باد: بلی دین تو سالم خواهد بود.»

ثُمَّ قَالَ: يَا عَلِيُّ! مَنْ قَتَلَكَ فَقَدْ قَتَلَنِي، وَمَنْ أَبْغَضَكَ فَقَدْ أَبْغَضَنِي؛ لِأَنَّكَ مِثِّي كُنْفَسِي، وَطِينَتُكَ مِنْ طِينَتِي، وَأَنْتَ وَصِييَّ وَخَلِيفَتِي فِي أُمَّتِي.

«سپس رسول خدا فرمود: ای علی! کسیکه تو را بکشد حقا مرا کشته است، و کسیکه تو را دشمن دارد حقا مرا دشمن داشته است؛ زیرا که نسبت تو با من مثل جان من است، و سرشت تو از سرشت من است، و تو وصی من و جانشین من در امت من هستی.»

ترجمه خطبه رسول الله

شیخ صدوق به سند معتبره روایت کرده از حضرت امام رضا (علیه السلام) از پدران بزرگوار خود از حضرت امیرالمؤمنین (علیه و علی اولاده السلام) که فرمود: خطبه‌ای خواند برای ما روزی حضرت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) پس فرمود: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ بَدْرُ سَلَامَةٍ** که رو کرده است به سوی شما ماه خدا با برکت و رحمت و آموزش. ماهی است که نزد خدا بهترین ماه‌ها است و روزهایش بهترین روزها است و شب‌هایش بهترین شب‌ها است و ساعت‌هایش بهترین ساعتها است و آن ماهی است که خوانده اند شما را در آن بسوی ضیافت خدا و گردیده‌اید در آن از اهل کرامت خدا. نفسهای شما در آن ثواب تسیح دارد و خواب شما ثواب عبادت دارد و عملهای شما در آن مقبول است و دعاهای شما در آن مستجاب است. پس سؤال کنید از پروردگار خود به نیت‌های درست و دل‌های پاکیزه از گناهان و صفات ذمیمه که توفیق دهد شما را برای روزه داشتن آن و تلاوت کردن قرآن در آن.

به درستی که شقی و بد عاقبت کسی است که محروم گردد از آموزش خدا در این ماه عظیم و یاد کنید به گرسنگی و تشنگی شما در این ماه تشنگی و گرسنگی روز قیامت را و تصدق کنید بر فقیران و مسکینان خود و تعظیم نمائید پیران خود را و رحم کنید کودکان خود را و نوازش نمائید خویشان خود را و نگاه دارید زبان‌های خود را از آنچه نباید گفت و بپوشید دیدهای خود را از آنچه حلال نیست شما را در نظر کردن به سوی آن و بازدارید گوش‌های خود را از آنچه حلال نیست شما را شنیدن آن و مهربانی کنید با یتیمان مردم تا مهربانی کنند بعد از شما با یتیمان شما و بازگشت کنید به سوی خدا از گناهان خود و بلند کنید دست‌های خود را به دعا در اوقات نمازهای خود، زیرا که وقت نمازها بهترین ساعت‌ها است که نظر می‌کند حق تعالی در این اوقات به رحمت به سوی بندگان خود و جواب می‌گوید ایشان را هرگاه او را مناجات کند و لبیک می‌گوید ایشان را هرگاه او را ندا کنند و مستجاب می‌گرداند هرگاه او را بخوانند ای گروه مردمان. به درستی که جان‌های شما در گرو کرده‌های شما است، پس از گرو به در آورید به طلب آموزش از خدا و پشت‌های شما گرانبار است از گناهان شما، پس سبک گردانید آنها را به طول دادن سجده‌ها و بداند که حق تعالی سوگند یاد کرده است به عزت و جلال خود که عذاب نکند نمازگذارندگان و سجده‌کنندگان در این ماه را و ترساند ایشان را به آتش جهنم در روز قیامت.

اینها الناس هر که از شما افطار دهد روزه دار مؤمنی را در این ماه از برای او خواهد بود نزد خدا ثواب بنده آزاد کردن و آموزش گناهان گذشته.

پس بعضی از اصحاب گفتند : یا رسول الله همه ما قدرت بر آن نداریم . حضرت فرمود : بپرهیزید از آتش جهنم به افطار فرمودن روزه داران اگرچه به نصف دانه خرما باشد و اگر چه به يك شربت آبی باشد ؛ به درستی که خدا این ثواب را می دهد کسی را که چنین کند اگر قادر بر زیاده از این نباشد .

اَيُّهَا النَّاسُ هر که خُلُق خود را در این ماه نیکو گرداند بر صراط آسان بگذرد در روزی که قدم ها بر آن لغزد و هر که سبک گرداند در این ماه خدمت غلام و کنیز خود را ، خدا در قیامت حساب او را آسان گرداند و هر که در این ماه شرّ خود را از مردم باز دارد ، حق تعالی غضب خود را در قیامت از او باز دارد و هر که در این ماه یتیم بی پدری را ، گرامی دارد خدا او را در قیامت گرامی دارد و هر که در این ماه صلّه و احسان کند با خویشان خود خدا وصل کند او را به رحمت خود در قیامت و هر که در این ماه قطع احسان از خویشان خود بکند ، خدا در قیامت قطع رحمت از او کند و هر که نماز سنتی در این ماه بکند خدا برای او برات بیزاری از آتش جهنم بنویسد و هر که در این ماه نماز واجبی را ادا کند خدا عطا کند به او ثواب هفتاد نماز واجب که در ماه های دیگر کرده شود و هر که در این ماه بسیار بر من صلوات فرستد خدا سنگین گرداند ترازی عمل او را در روزی که ترازوهای اعمال سبک باشد و کسی که يك آیه از قرآن در این ماه بخواند ثواب کسی دارد که در ماه های دیگر ختم قرآن کرده باشد .

اَيُّهَا النَّاسُ بدرستی که درهای بهشت در این ماه گشاده است پس سؤ ال کنید از پروردگار که آن را به روی شما ننهد ؛ و درهای جهنم در این ماه بسته است . پس سؤ ال کنید از پروردگار تبارک و تعالی به تلاوت کردن قرآن مجید در شب ها و روزهای این ماه و به ایستادن به نماز و جِدّ و جَهْد کردن در عبادت و بجا آوردن نمازها در اوقات فضیلت و کثرت استغفار و دعا .

فَمَنْ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَنَّهُ مَنْ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ إِلَى قَائِلِ إِلَّا أَنْ يَشْهَدَ عَرَقَةَ

امام صادق علیه السلام فرمود: هر که در ماه رمضان آمرزیده نشود تا سال آینده آمرزیده نشود مگر آنکه در عرفات حاضر شود

و نگاه دارد خود را از چیزهایی که خدا حرام کرده است و از افطار کردن بر چیزهای حرام و رفتار کن به نحوی که مولای ما حضرت صادق (علیه السلام) وصیت نموده و فرموده هرگاه روزه داری ، می باید که روزه داری گوش و چشم و مو و پوست و جمیع اعضای تو ، یعنی از محرّمات بلکه از مکروهات و فرمود باید که روز روزه داری تو مانند روز افطار تو نباشد و نیز فرموده که روزه نه همین ترک از خوردن و آشامیدن است ؛ بلکه باید در روز روزه نگاه داری زبان خود را از دروغ و بیوشانید دیده های خود را از حرام و با یکدیگر نزاع مکنید و حسد مبرید و غیبت مکنید و مجادله مکنید و سوگند دروغ مخورید بلکه سوگند راست نیز و دشنام مدهید و فحش مگوئید و ستم مکنید و بی خردی مکنید و دلتنگ مشوید و غافل مشوید از یاد خدا و از نماز و خاموش باشید از آنچه نباید گفت و صبر کنید و راستگو باشید و دوری کنید از اهل شرّ و اجتناب کنید از گفتار بد و دروغ و افتراء و خصومت کردن با مردم و گمان بد بردن و غیبت کردن و سخن چینی کردن و خود را مشرف به آخرت دانید و منتظر قرّح و ظهور قائم آل محمد (علیه السلام) باشید و آرزومند ثوابهای آخرت باشید و توشه اعمال صالحه برای سفر آخرت بردارید .

بر شما باد به آرام دل و آرام تن و خضوع و خشوع و شکستگی و مدّلت مانند بنده ای که از آقای خود ترسد و ترسان باشید از عذاب خدا و امیدوار باشید رحمت او را و باید پاک باشد ای روزه دار دل تو از عیبها و باطن تو از حيله ها و مکرها و پاکیزه باشد بدن تو از کثافتها و بیزاری بجوی به سوی خدا از آنچه غیر اوست و در روزه ولایت خود را خالص گردانی از برای او و خاموش باشی از آنچه حق تعالی نهی کرده است تو را از آن در آشکارا و پنهان و بترسی از خداوند قهار آنچه سزاوار ترسیدن او است در پنهان و آشکار و ببخشی روح و بدن خود را به خدای عزوجل در ایام روزه خود و فارغ گردانی دل خود را از برای محبت او و یاد او و بدن خود را به کارفرمائی در آنچه خدا تو را امر کرده است به آن و خوانده است به سوی آن اگر همه اینها را به عمل آوری آنچه سزاوار روزه داشتن است به عمل آورده ای و فرموده خدا را اطاعت کرده ای و آنچه کم کنی از آنها که بیان کردم از برای تو به قدر آن از روزه تو کم می شود از فضل آن و ثواب آن .

به درستی که پدرم گفت : رسول خدا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) شنید که زنی در روز روزه ای جاریه خود را دشنام داد . حضرت طعامی طلبید . آن زن را گفت بخور زن . زن گفت من روزه ام . فرمود : چگونه روزه ای که جاریه خود را دشنام دادی . روزه فقط همین نخوردن و نیاشامیدن تنها نیست . به درستی که حق تعالی روزه را حجابی گردانیده است از سایر امور قبیحه . از کردار بد و گفتار بد . چه بسیار کمند روزه داران و چه بسیارند گرسنگی کشندگان و حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) فرمود که چه بسیار روزه داری که بهره ای نیست او را از روزه به غیر از تشنگی و گرسنگی و چه بسیار عبادت کننده ای که نیست او را بهره ای از عبادت به غیر تعب . ای خوشا خواب زیرکان که بهتر از بیداری و عبادت احمقان است و خوشا افطار کردن زیرکان که بهتر از روزه داشتن بی خردان است .

و روایت شده از جابرین یزید از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) که حضرت رسول (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) به جابر بن عبدالله فرمود : ای جابر این ماه رمضان است ، هر که روزه بدارد روز آن را و بایستد به عبادت پاره ای از شبش را و باز دارد از حرام شکم و قرّح خود را و نگاه دارد زبان خود را ، بیرون رود از گناهان خود مثل بیرون رفتن او از ماه . جابر گفت یا رسول الله چه نیکو است این حدیث که فرمودی ، فرمود : ای جابر چقدر سخت است این شرطهایی که نمودم و بالجمله اعمال این ماه شریف در دو مطلب و يك خاتمه ذکر می شود.